

فیه مافیه

مولانا جلال الدین محمد بلخی

مقدمه، تصحیح و تعلیقات

دکتر بهمن نزهت

(دانشگاه ارومیه)

سرشناسه	: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق.
عنوان و نام پدیدآور	: فیه مافیه مولانا جلال الدین محمد بلخی، مقدمه: تصحیح و تعلیقات بهمن نزهت.
مشخصات نشر	: تهران: سخن، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: شصت و چهاره، ۴۶۵ ص.
شابک	: ۷ - ۷۱۴ - ۳۷۲ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: قیبا
موضوع	: عرفان --- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	: نثر فارسی -- قرن ۷ ق.
شناسه افزوده	: نزهت، بهمن، مصحح، مقدمه نویسنده
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ۹۸۵/۸ BP۲۸۵
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۸۲۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۷۳۱۰۹

قطب علمی تحقیق
در متون حکمی و عرفانی

انتشارات سخن

خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه،

خیابان وحید نظری، شماره ۴۸

تکس: ۶۶۴۰۵۰۶۲

www.sokhanpub.com

E.mail: info@sokhanpub.com

مجموعه تحقیقات عرفانی

۷

فید مافیہ

مولانا جلال الدین محمد یلخی

مقدمه، تصحیح و تعلیقات

دکتر بهمن نزهت

چاپ اول، ۱۳۹۳

تیراژ: ۷۰۰ نسخه

لینوگرافی: کوثر

چاپ: دایره سفید

شابک، ۷-۷۱۴-۳۷۲-۹۶۴-۹۷۸

تلفن تماس برای تحویل کتاب در منزل و محل کار

۶۶۹۵۳۸۰۴-۶۶۹۵۳۸۰۵

سر آغاز

ای نام تو بهترین سر آغاز بی نام تو نامه چون کنم باز

حکمت و عرفان اسلامی میراث گران‌بهای فرهنگ اسلامی است که از زمان پیدایش تا کنون تاریخی پرفراز و نشیب را پشت سر گذاشته و امروز سرمایه‌های ارزشمند خویش را با سخاوت به ما سپرده است. زمانی می‌توانیم از این گنجینه بزرگ علمی و فکری بهره کافی ببریم که ذخایر آن را بخوبی بشناسیم و با شیوه‌های علمی در آن متون تحقیق کنیم. امروز دامنه پژوهش‌های عرفانی سخت گسترش یافته و شمار زیادی از اهل فضل در زمینه‌های مختلف از جمله تاریخ، مبانی، آثار، شخصیت‌ها، تصحیح متن و زبان عرفانی به تحقیق مشغولند و یافته‌های خویش را در قالب مقاله، کتاب و پایان‌نامه ارائه می‌کنند. به دلایل زیر ضروری است هم‌کمیّت این پژوهش‌ها افزایش یابد، هم از جهت کیفی این فعالیت‌ها سامان پذیرد:

۱. ابعاد عرفان اسلامی متنوع و متعدد است و پژوهش‌های عرفانی از جهت کمی نتوانسته همه مسائل و مباحث عرفان اسلامی را دربر گیرد.

۲. بخش زیادی از پژوهش‌های عرفانی هدفمند نیست و حول محور توانایی و علاقه پژوهشگران به صورت پراکنده شکل می‌گیرد.

۳. بخشی از پژوهش‌های عرفانی روش‌مند نیست و به نتایج تازه‌ای نمی‌انجامد.

۴. به سبب امکان انجام تحقیقات میان‌رشته‌ای در این قلمرو تحقیقی نیازهای جدیدی احساس می‌شود. بنابراین، برای رفع این نیازها و در نظر گرفتن مقتضیات جدید باید اهداف تازه‌ای را تعریف کرد و برای تحقق آنها کوشید.

اگر تحقیقات عرفانی آسیب‌شناسی شود و مقتضیات جدید نیز مد نظر قرار گیرد، این حقیقت بخوبی معلوم می‌شود که مانند بسیاری از عرصه‌های علمی و تحقیقی، تحقیقات انفرادی و کوشش‌های شخصی هر چند در جایگاه خود با ارزش و سودمند است، برای

تحقق اهداف بزرگ کافی نیست. برای رفع این کاستی ضرورت دارد مراکز تحقیقی با برنامه‌های مشخص و دارای اهداف روشن شکل گیرد و با سامان بخشیدن به فعالیت‌های علمی در این حوزه آنها را هدفمند سازد و تحقیقات گروهی را رونق بخشد.

قطب‌های علمی از جمله مراکز تحقیقی به شمار می‌روند که برای انجام تحقیقات گروهی و هدفمند شکل گرفته‌اند. قطب علمی تحقیق در متون حکمی و عرفانی دانشگاه اصفهان از سال ۱۳۸۴ فعالیت خود را برای انجام تحقیقات عرفانی بر اساس برنامه‌ای مصوب آغاز کرد. در این برنامه برای تصحیح متون عرفانی و تحقیق در آن‌ها اهداف مشخصی تعریف شده و برای تحقق این اهداف فعالیت‌های قطب شکل گرفته است. بر این اساس همکاران محقق در دانشگاه‌های کشور طرح‌های زیادی را پیشنهاد کرده‌اند که حدود چهل طرح به تصویب رسیده و شماری از آنها پایان یافته و شمار دیگری در حال اجراست.

قطب علمی در جهت گسترش فعالیت‌های علمی سامان یافته، با بسیاری از مراکز علمی و تحقیقی تعامل و رابطه علمی برقرار و در انجام طرح‌های پژوهشی و نشر یافته‌های تحقیقی همکاری خود را با آنها آغاز کرده است.

انتشارات سخن با امضای تفاهم‌نامه‌ای با قطب علمی توافق کرده‌اند که بخشی از تحقیقات عرفانی قطب را در مجموعه‌ای با عنوان **مجموعه تحقیقات عرفانی منتشر سازند**. هفتمین کتاب از این مجموعه **فیه مافیه** است که همراه با مقدمه، تعلیقات و فهرس نشر می‌یابد.

از حضرت باری - تعالی و تقدس - توفیق می‌طلبیم که این مجموعه هر روز پر بار تر شود و در معرفی میراث عرفان اسلامی مؤثر افتد.

فهرست مطالب

پیشگفتار	یازده
مقدمه مصحح	سیزده
متن فيه ما فيه	۱
تعلیقات	۱۹۹
نسخه بدل‌ها	۳۰۹
فهرست‌ها	۳۸۱
۱. آیات	۳۸۳
۲. احادیث و اقوال عربی	۳۹۱
۳. اشعار عربی	۳۹۹
۴. اشعار فارسی	۴۰۱
۵. نام اشخاص، مکان‌ها، کتاب‌ها، فرق و قبایل	۴۰۵
۶. لغات، ترکیبات و اصطلاحات	۴۱۵
منابع	۴۵۵

باسمه تعالی

پیشگفتار

مولوی متفکر وارسته‌ای است که با اندیشیدن به حیات معقول بشری، مدارج عالی اندیشه را پیموده است. شناخت افکار این شخصیت بزرگ عرفان و ادب فارسی تنها با پژوهش در آثار او میسر می‌شود. با چنین معیاری می‌توان از زوایای زندگی عرفانی پر رمز و راز او نیز آگاهی یافت. از میان آثار منشور مولوی کتاب فیه ما فیه اثری مهم و برجسته در ادب فارسی است، این اثر هم زبان طبیعی و شفاهی مولوی را در خود حفظ کرده و هم حاوی لبّ لباب تجارب و اندیشه‌های عرفانی او است. نسخه‌های متعدد فیه ما فیه با روایات مختلف در کتابخانه‌های معتبر جهان موجود است و این از ارزش و اهمیت این کتاب نزد علاقه‌مندان به مکتب مولوی حکایت دارد.

فیه ما فیه را به زبان‌های انگلیسی، فرانسه، آلمانی و ترکی ترجمه کرده‌اند و تا حال چاپ‌های گوناگون از آن صورت گرفته است. این کتاب نخستین بار در هند به سال ۱۹۲۸ میلادی چاپ شد. بار دوم به سال ۱۳۳۴ هجری قمری با چاپ سنگی در تهران انتشار یافت و سرانجام فروزانفر برای اولین بار آن را به صورت علمی و انتقادی در سال ۱۳۳۰ هجری شمسی چاپ کرد و تا حال چندین بار تجدید چاپ شده است.

تصحیح حاضر بر اساس نسخه شماره ۲۱۰۹ که در موزه مولانا در قونیه نگهداری می‌شود، انجام یافته است. این نسخه که اخیراً شناسایی شده، شامل متن کامل فیه ما فیه است که تاریخ کتابت ندارد و به احتمال به سبب قدمت و کهنگی یکی از نزدیک‌ترین

روایات به روایت اصلی مولانا است. چنان که در مبحث نسخه شناسی گفته شده است این نسخه از حیث نوع خط، کاغذ، جلد و شیوه کتابت بسیار شبیه به نسخه خطی مثنوی قونیه است که به سال ۶۷۷ به کتابت درآمده است.

در این کار از لطف و عنایت کریمانه استادان و دوستان بزرگواری برخوردار بوده‌ام که سپاسگزاری از آنان را بر خود فرض می‌دانم. نخست از استاد بزرگوارم، جناب استاد دکتر تقی پورنامداریان که با کمال عنایت و بزرگواری با راهنمایی‌های مشفقانه خود در حل مشکلات متنی و نسخه‌شناسی رهنمون بودند و مصداق کامل این سخن حافظ: کو به تأیید نظر حل معنا می‌کرد. از لطف بی‌دریغ و مساعدت استاد گرانقدر دکتر عباسعلی وفایی دبیر محترم شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی که مقدمات دسترسی به نسخه‌های خطی معتبر را در برخی از کتابخانه‌های کشور ترکیه فراهم نمودند. از استاد دکتر سعید واعظ که در ویرایش فصل‌های عربی با لطف و التفات خاص دستگیری‌ها فرمودند. از دوست فاضل و دانشمند دکتر سید محمد دشتی شیرازی که تعلیقات کتاب را خواندند و نکات درخوری را یادآور شدند. از عنایت بی‌دریغ استاد دکتر سید علی اصغر میرباقری فرد مدیر محترم قطب علمی تحقیق در متون حکمی و عرفانی دانشگاه اصفهان که امکان انتشار این کتاب را در مجموعه آثار تحقیقات عرفانی فراهم ساختند. سرانجام از همسرم سرکار خانم دکتر مجرّد که در زندگی پر مشغله عصر حاضر با کمال مهربانی جمعیت خاطری فراهم کردند و زحمت بازمینی متن و تنظیم فهرس را تقبل نمودند.

الْحَمْدُ لِلَّهِ أَوَّلًا وَ آخِرًا

تُرَهت

دهم تیر ماه سال ۱۳۹۲

بیست و سوم رمضان سال ۱۴۳۴